

**ИЛОНА КОВАНЕЦ
РЕПИН, СУРИКОВ,
ВЕРЕШЧАГИН**

Част 9 от „Моят музей“

Превод от унгарски: Борислав Александров, 1969

chitanka.info

ПРЕДГОВОР

През втората половина на 19 век в живота на руския народ назрява необходимостта от съдбоносни промени. Крепостническата система и безмилостното царско самодържавие навлизат във все по-тежка криза. Положението на държаното в пълна изостаналост руско селячество, както и на зараждащата се работническа класа е изключително тежко. Доблестните синове на руския народ — революционните демократи Херцен, Белински, Чернишевски, Добролюбов и техните съратници — издигат глас срещу несправдите в обществената система. Руските писатели и поети — Гогол, Достоевски, Тургенев, Некрасов, Салтиков-Шчедрин, Толстой — проникнати от дълбоко съчувствие към своята изстрадала родина, разкриват народната участ в литературни произведения със световна значимост. След Глинка съкровищницата на руската музика се обогатява от Мусоргски, Римски-Корсаков, Бородин и други, които пишат музикални творби и опери като „Борис Годунов“, „Хованщина“, „Княз Игор“, покъртително разкриващи чувствата и възжеланията на народа.

Същите чувства вълнуват и повечето от майсторите на руското изобразително изкуство. Породено от историческите условия, общественото и духовното раздвижване в страната създава предпоставки за бърз и величествен разцвет на руската живопис. Раждат се едни от най-забележителните художествени творби на критическия реализъм. Младите художници от това време са привърженици на естетическите идеи на Чернишевски: „Красотата — това е животът“, „Високото призвание на изкуството е да се корени в живота, да служи на човека“.

През 1863 г. Крамской и 13 възпитаници на Петербургската художествена академия отказват да работят повече върху отвлечени митологични теми, демонстративно отхвърлят консервативните идеи и методи на творчество в царската академия. Творческите им търсения се насочват към заобикалящата ги действителност, към съвременния

живот. Сплотявайки своите редици, те живеят и творят, като посвещават изкуството си на пробуждането и формирането на народното съзнание. Групата на тези вдъхновени художници расте непрестанно и в 1870 г. те основават свой съюз, наречен Общество на передвижниците, чиято цел е естетическото възпитание на широките народни маси. За постигането на тази цел те уреждат подвижни изложби в различните краища на страната — оттук произлиза и се утвърждава наименованието им. В своите произведения те изобразяват робския и труден живот на руския народ от позициите на критическия реализъм.

Като започнем от Перов и Крамской, от Маковски и Шишкин и стигнем до Серов, Левитан, Архипов и Касаткин, ние бихме могли да изброим още много забележителни художници от тази школа, но най-изтъкнатите и ярки фигури в живописа на това време остават Репин, Суриков и Верещагин.

Репин черпи темите за своето изкуство от епохата, в която живее, като я отразява предимно със сюжети из обикновения живот и с портретни творби. Наред с това картините му представляват и вълнуващи високохудожествени документи за тогавашната руска действителност.

Най-хубавите си произведения Суриков създава в историческия жанр, като изобразява миналото на народа, но въпреки това той съумява да даде отговор на най-наболелите проблеми на своето време, отстоявайки народните интереси срещу всяко потисничество и експлоатация.

На борбата, която Репин, Суриков и техните сподвижници водят срещу царизма с оръжията на живописа, отразяваща всекидневието и историческото минало, Верещагин отдава своите сили и талант, като използва средствата на баталното изкуство.

Творчеството на тези големи художници разкрива дълбоките противоречия на тогавашното общество и представлява забележително постижение не само за руското, но и за световното изобразително изкуство.

ИЛЯ ЕФРЕМОВИЧ РЕПИН

(1844–1930)

За пръв път Репин отваря очи към света под небето на Украйна, в селището Чукуев. Баща му служил 27 години в царската войска като прост войник, а след уволнението си се занимавал с търговия на коне. Вследствие на епидемия стоката му погинала и семейството се разорило.

Още съвсем млад Репин изучава при местни майстори техниката на портрета и иконописта, но постигнатото не го задоволява и той проявява непреодолим стремеж да продължи образованието си. Навършил деветнадесет години, той заминава за Петербург да учи с малкото скътани от работа пари. В подготвителния клас на академията преподавател му е Крамской, по-късно негов приятел и учител по художествено-естетически въпроси. От 1864 до 1871 година той следва в Петербургската художествена академия и още тогава си създава тесни приятелски връзки с големия критик Стасов, който насърчава художника и насочва интереса му към теми и сюжети из живота на народа.

Първата му голяма творба, с която нашумява неговото име, е „Бурлаци“. Концепцията на картината е плод на случайно емоционално преживяване, но с течение на годините тя постепенно узрява. Той изучава сюжета в много ескизи и скици. Два пъти пътува до Волга, за да се запознае по-отблизо с тежкия живот на бурлаците, докато накрая в творбата му намира израз непосилното страдание на варварски експлоатирания руски народ.

През 1873–1876 г. Репин е стипендиант в чужбина. Той посещава музеите в Италия и Франция, запознава се с шедьоврите на европейското изкуство, опознава отблизо художествените течения по това време. Изкуството на Рембранд, Франс Халс, Веласкес, Микеланджело и Веронезе оказва дълбоко и трайно влияние върху него; той е очарован от възможностите, които му разкрива пленерната живопис, изобразяваща непосредствено красотата на природата.

Творбите му, създадени предимно в Париж, показват прекрасно чувство за колорит („Парижко кафене“, „Негърка“), но истинските си теми той черпи все пак от живота на своята родина.

Завърнал се в Русия, Репин бърза да посети родния си град, където веднага се залавя да нарисува цикъл от портрети на обикновени хора, в които с необикновен замах се разкриват интересни характери. Такива са разобличителният портрет на „Протодиякон“ и голямото платно „Процесия в Курското наместничество“, където в една разкошна по колорита си живописна сцена художникът съпоставя идеално подбрани типове и характери, разкривайки по този начин острите противоречия в руското общество, преминаващо от крепостничество към капитализъм.

Репин живо се интересува от съдбата на интеллигентите-народници, които вършат революционна пропаганда сред народа. В поредица драматични композиции той увековечава отделни моменти от тяхната съдба — арестуване, завръщане в родния дом след дълго заточение, отразява тяхната решимост да отстояват идеалите си дори под сянката на смъртта. В серия забележителни платна като „Помен пред Стената на комунарите“, „Събрание на революционери“, „Полицейски конвой“, „Не го очакваха“, „Залавяне на пропагандиста“, „Отказ от участие“, „Демонстрацията на 17 октомври 1905 г.“ Репин изразява своето единомислие и съчувствие към революционното движение на времето си. В тези произведения, художникът силно е почувствувал и предал атмосферата на епохата, страстно и живо е обрисувал характерни типове, които са великолепни образци за психологическа и живописна трактовка.

Репин ни поражавя със силата на психологическия израз дори в картините с исторически сюжети („Иван Грозни убива сина си“, „Запорожки казаци“), а в многобройните си портрети той разкрива човешкия образ е неподражаемо майсторство.

Със сигурния замах на неговата четка са пресъздадени и запазени за поколенията чертите и характерите на редица големи руски писатели, художници и учени — Мусоргски, Третяков, Стасов, Пирогов, Менделеев, Суриков, Серов и други. Свързан чрез многогодишно сърдечно приятелство с Лев Николаевич Толстой, Репин рисува серия негови портрети, които разказват живо за живота и характера на великия руски писател.

Репин е голям майстор на рисунката; едно от значителните му произведения в този жанр е „Портрет на Елеонора Дузе“. Към края на века той се занимава и с илюстрации.

Репин въздейства на своето време не само със своите художествени творби; с активната си, жизнелюбива и вдъхновена личност той упражнява силно влияние върху развитието на руското изкуство, дълго време играе ръководна роля сред передвижниците.

Неговите писма, мемоари и статии върху изкуството го разкриват като интелект с богата ерудиция и много обхватна култура, запазил до дълбока старост в сърцето си предаността към народа, здравия народен хумор, динамичната си, дълбока любов към живота.

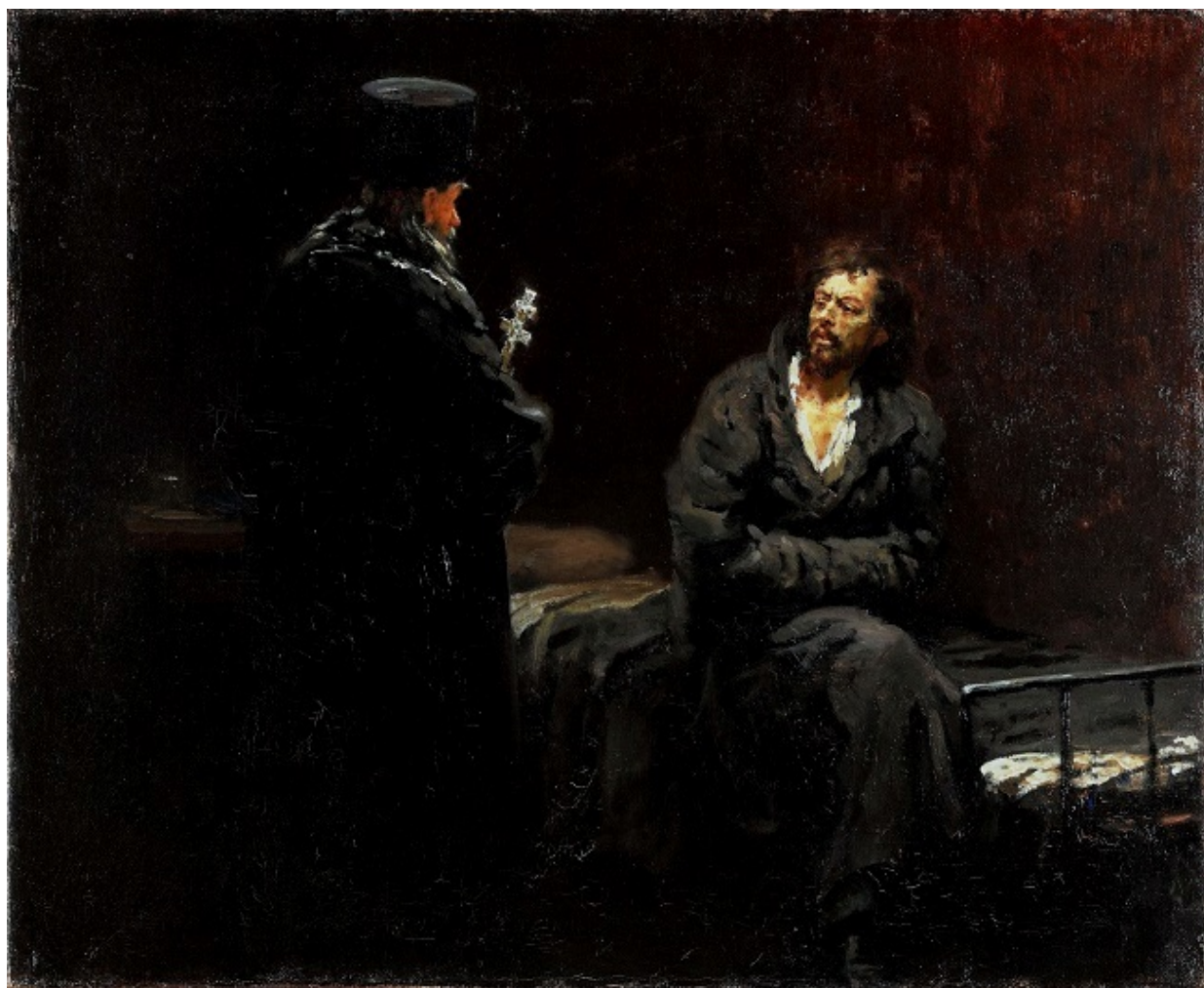
Изключителното и богато творчество на Репин е едно от най-забележителните явления в руското изобразително изкуство през 19 век. Неговото дълбоко хуманно и демократично творчество, отдадено на борбата за обществена справедливост, на търсенето и изявата на правдата в изкуството — в съчетание с блестящото му живописно майсторство — му отрежда трайно място в историята на световното изкуство.

Бурлаци на Волга 1873 г. Масл. бои, платно, 131,5 x 281 см. Ленинград, Руски музей.

По нажежения от слънцето пясък край брега на Волга мъчително се влачат бурлаци. Повечето от тях са уморени от живота старци, мускулите им са напрегнати до изнемога, лицата им са набраздени от

горчиви бръчки. Очите им са примирени и кротки, но в тях проблясват и мълниите на спотаена от древни времена буря — с какви чувства и какво напрежение са свързани бурлаците чрез това въже! Само изправеният в средата рус младеж, протегнал ръце, за да освободи израненото си рамо, е зареял поглед в далечината — може би в бъдещето! Контрастът с ведрия, сияен пейзаж още по-силно подчертава мъката и тежката участ на бурлаците. Зад суровия сюжет художникът е успял да разкрие красотата и богатството на скритите човешки чувства.

*Отказ от причастие 1880–1885 г. Масл. бои, платно, 48 x 59 см.
Москва, Третьяковска галерия.*

Тази композиция от две фигури е наситена с необикновено драматично напрежение. С лаконичния език на изобразителното изкуство художникът е предал много ярко стълкновението между двете обществени сили — царската потисническа система и бунтуващата се

срещу нея революционна сила, която не могат да сломят и екзекуциите. Черният гръб на свещеника символизира тъмните сили, а от решителното лице на революционера, отричащ се от причастието, се излъчва светлината на човека на бъдещето. Трагичният колорит с проблясващите светли петна, акцентиращи конфликта, е органична част от художествения замисъл на творбата.

Запорожци пишат писмо до султана 1880–1891 г. Масл. бои, платно, 203 x 358 см. Ленинград, Руски музей.

Казаците, живеещи в пограничните райони на Русия, са безстрашни войници, пламенни патриоти, свободолюбив народ. Начинът, по който пишат своето смело, дори дръзко писмо до турския султан, имащ претенции да ги покорява, ясно показва тяхното отношение към него. Репин изписва разнообразните характери и типове в разкошна по колорит, бликаща от жизнерадост картина. Израженията на ликуващите лица около атамана, който диктува с лула в уста писмото, са нюансирани в изключително богата с настроения скала. Мисълта на атамана лети надалеч, но в същото време той съвсем не е лишен от чувство за хумор. В центъра на композицията художникът ефектно е забол пачето перо на писаря. Темпераментен е не само персонажът на Репин, и багрите са огнени, весели.

*Модест Петрович Мусоргски 1881 г. Масл. бои, платно, 69 x 57 см.
Москва, Третьяковска галерия.*

Портретът е забележителен със задълбоченото психологическо изучаване на характера на големия руски композитор. Репин рисува тежко болния си приятел в болницата малко преди смъртта му. Въпреки

че е отпаднал и предчувствува края на борбата си с живота, не трагичните черти доминират в израза на Мусоргски. Репин е доловил огромната вътрешна сила на композитора, гениалния му творчески заряд. В портрета ясно личи широкият замах в почерка на художника, който изписва с малинови и зеленикави бои халата и вае с тънки нюанси, меки линии и много любов образа на любимия си приятел.

Момиче на слънчева светлина (портрет на Надя) 1900 г. Масл. бои, платно, 94,3 x 67 см. Москва, Третьяковска галерия.

През целия си живот Репин е влюбен в светлината и слънцето. Тази картина, изобразяваща момиче с чадър, е една от най-хубавите му пленерни творби. Фигурата заема почти цялото платно, но въпреки това незначителният фон пресъздава напълно атмосферата на слънчевия ден, на синкавите борови гори и зелените храсти. По лицето на младата жена се разлива нежна усмивка. От слънцето са огрени само роклята и ръката ѝ, но отраженията на светлината трептят и в сенчестата част на картината. Тя сякаш прониква във фината тъкан на блузата и шапката. Тъмното петно на чадъра действа контрастно и подчертава изящството на цветовете в предния план.

*Лев Николаевич Толстой 1909 г. Масл. бои, платно, 106 x 90 см.
Москва, Третьяковска галерия.*

Това е един от най-внушителните портрети, създадени от Репин. Титанът на световната литература е увековечен в не една картина — на

писалището, в гората, на оран... Тази късна творба на Репин е проникната от дълбоко чувство на уважение и любов към богатия душевен живот на Толстой. Портретът е рисуван само година преди смъртта на писателя. Облечената в тъмно фигура, е потънала в голямото кресло, като акцента на вътрешната вгълбеност, мъдрост и кротост пада само върху лицето и изразителните деформирани пръсти на ръцете, познаващи не само писателския, но и тежкия физически труд.

ВАСИЛИЙ ИВАНОВИЧ СУРИКОВ

(1848–1916)

Най-големият исторически художник на руския народ е потомък на стар казашки род и е роден в сибирския град Красноярск. Прадедите му, участници в дружината на Ермак, който изгонил татарите от Сибир, се заселили тук още през 16 век. До тази земя не е стигнала крепостническата система, народът ѝ е бил по-свободен, по-буден, живеел по-пълнокръвно. Суриков се гордеел с казашкия си произход, с древната простота, смелост и човеколюбив на дедите си. Първите му впечатления от света се свързват с любовта му към героичното минало, с разказите и легендите из историята на народа, които изиграват решителна роля в изграждането му като личност и творец.

Още в красноярското училище учителят по рисуване забелязва таланта му и го насърчава да изучава пейзажа. През зимата на 1868 г. Суриков заминава с шейна през безкрайните сибирски полета да се учи в Петербург. Отбил се пътьом в старинните руски градове Казан и Нижни-Новгород, той е обаян от полъха на древността, но срещата с Москва окончателно покорява въображението му. Старинните стени на Кремъл и величествените архитектурни паметници отново навяват спомена за героичните времена от приказките и легендите, слушани в детските години.

Като студент Суриков се занимава упорито с проблемите на композицията. След успешното завършване на Петербургската художествена академия той не приема предлаганата му стипендия за чужбина, а бърза да се завърне в Москва. Той остава верен през целия си живот на възприетите още тогава творчески цели и здрави етични принципи.

За пръв и последен път Суриков работи по поръчка, когато рисува четири големи картини за московския Спаски събор. Той работи върху тях цяла година, но с това си осигурява основа за материална независимост. През 1877 г. окончателно се установява в Москва.

В продължение на едно десетилетие Суриков създава три огромни исторически табла — „Утрото преди екзекуцията на стрелците“, „Меншиков в Березово“ и „Болярката Морозова“, — всяко едно, от които би било достатъчно да увековечи името му в историята на изобразителното изкуство.

Суриков изпраща „Стрелците“ на изложбата на передвижниците в 1881 година. По този повод Репин пише възторжено писмо до Третяков: „Картината на Суриков направи огромно впечатление на всички. Хората единодушно я признаха за най-добрата работа, лицата им ликуваха, това бе гордостта на изложбата... Каква творба! Каква фантастична перспектива! Реших да поканя Суриков да влезе в нашето общество.“ Суриков наистина встъпва в редиците на передвижниците и участва в изложбите им с други творби.

През 1883–1884 г. художникът прави голяма обиколка в чужбина. Изучава Дрезденската галерия, посещава Париж, престоява по-дълго в Италия. Силно е развълнуван от изкуството на Тициан, Веронезе, Тинторето и Веласкес, очарова го геният на Микеланджело. По негово мнение портретът на „Папа Иннокентий Х“ от Веласкес е един от върховете на реализма в изкуството. От творбите на Веронезе той извежда принципа, че колоритът се определя от заобикалящата ни природа, и веднага след завръщането си от чужбина го прилага в картината си „Болярката Морозова“.

В 1888 г. Суриков е сполетян от тежък удар. Умира жена му. Скръбта на художника е толкова голяма, че той е готов да се откаже от рисуването. Тогава роднини го поканват в Сибир. Близостта с родната земя го разтърсва, изпълва го с нови сили. Тук той създава картината „Превземане на снежната кула“, изобразяваща зимна казашка игра, останала от стари времена. Героите на картината — народът — тук не са представени в трагичен исторически момент, а във весела и жизнерадостна игра, в която ярките и пъстроцветни носии бодро контрастират с искрящия на слънцето сняг. След това Суриков отново разработва исторически сюжет, взет от героичния епос на сибирските казаци — „Ермак покорява Сибир“, и рисува голямата композиция „Преминаването на Суворов през Алпите“, разказваща за смелостта и героизма на руския войник.

За Суриков историческият герой винаги е народът, в сложните превратности и стълкновения на миналото той винаги застава на

страната на народа, на хуманността и прогреса. Народното раздвижване срещу потисническия царски режим го вдъхновява за „Степан Разин“, а след потушаването на руската революция от 1905 г. обект на вдъхновението му е „Пугачов“.

Естетическите принципи и художествените концепции на Суриков се коренят в неговата преданост и любов към народа, в дълбокото му съчувствие към борбите на доблестния руски народ. Картините му, наситени с дълбоко идейно съдържание и изпълнени на високо художествено равнище, са предимно многофигурни, с богат персонаж — творби на един действително забележителен майстор на големите исторически композиции.

Творчеството на Суриков се определя предимно от големите исторически композиции, но достоинства на живописиста му се проявяват ярко и при типизацията и психологическото изучаване на образите, в умело съчетания с пейзажа колорит. Автопортретите му говорят за чувствителен и проницателен характер, за скромност, на която при това не липсва самочувствието на големия талант. В 1916 г. четката пада завинаги от ръката на този голям майстор на руското и световното изкуство.

*Утрото преди екзекуцията на стрелците 1881 г. Масл. бои, платно,
218 x 379 см. Москва, Третьяковска галерия.*

Петър Велики и силите на прогреса са изправени срещу стария свят на болярите. Стрелците, привърженици на стария патриархален режим, са въстанали срещу младия цар, но той ги побеждава и екзекутира. Суриков избира не момента на екзекуцията, а прощаването на стрелците със семействата им. Тяхното вълнение разкрива историческия момент, изяснява характера на въстанието. Центърът и лявата страна на композицията са заети от обречените на смърт стрелци, зад тях е старата руска църква, символизираща стария свят; в дясната страна, където е и фокусът на творбата, се възправя на кон фигурата на Петър Велики, заобиколен от хората си, а в дъното се виждат яките Кремълски стени. На страната на царя са историческата правда и прогресът, осанката му символизира това; но и стрелците не отстъпват от своето верую — мъжествени и достойни, съпротивляващи се до последния миг, те бавно се отправят към мястото на екзекуцията.

Утрото преди екзекуцията на стрелците (детайл).

Само когато застанем пред оригинала, можем да получим действително впечатление за мащабите и изобразителната сила на изкуството на Суриков, но един детайл от голямата творба също спомага да разберем неговия метод на страстна изява, дълбокото познаване на вътрешните човешки сили, причудливия свят на палитрата му. В този детайл е представен обречен на смърт чернобрад

стрелец, който е бил първият властник след царя и един от предводителите на въстанието. Погледът му, насочен към Петър, е пропит с неопишуема омраза, в двубоя между погледите им се сблъскват два свята. Блестящо изградената композиция и нейния персонаж Суриков обогатява с пленерни ефекти — наоколо струи студената светлина на утрото, но топлите рефлексии на горящата свещ също багрят ризата и лицето на метежника.

Меншиков в Березово 1883 г. Масл. бои, платно, 169 x 204 см. Москва, Третьяковска галерия.

Произхождащ от народа, Меншиков се издигнал благодарение на способностите си и станал сътрудник на Петър Велики. Жадните за власт боляри го изпращат на заточение със семейството му в Сибир. Енергичното му лице носи бремето на горчиви мисли — болка за съдбата на родината, наранено достойнство, бащинска скръб за участва

на своите деца. Твърдата решителност на характера му е трогателно подчертана от притисналата се до него крехка фигура на облечената в черно дъщеря и от сина му, потънал в дълбок размисъл. Само върху фигурата на най-малката дъщеря трептят ведри тонове; нейната детска хубост и живописно изработената натюрмортна част рязко контрастират с трагичните чувства на останалите.

Болярката Морозова 1887 г. Масл. бои, платно, 304 x 587,5 см. Москва, Третьяковска галерия.

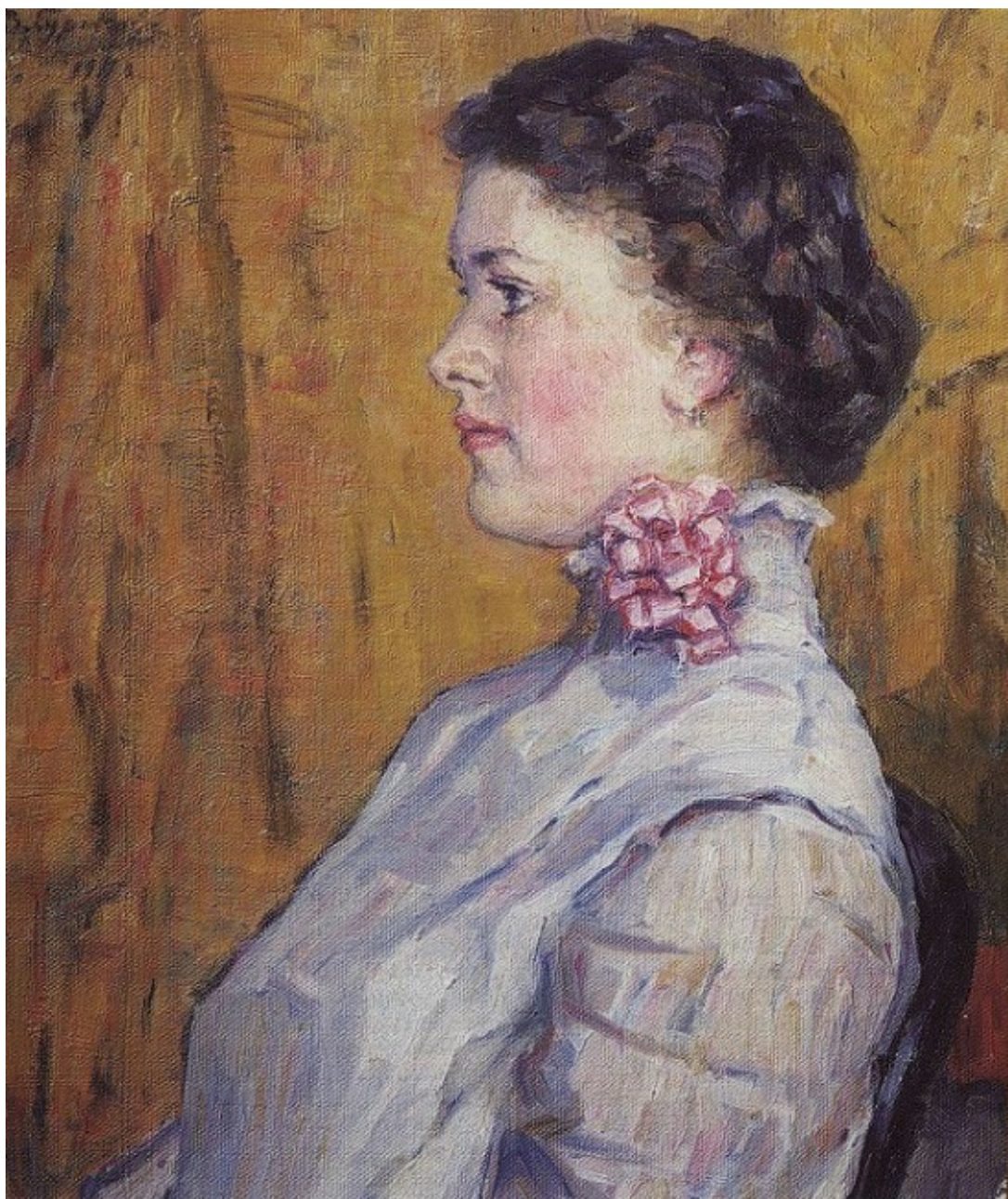
Действието се разиграва в епохата преди Петър Велики, когато обществените противоречия се проявяват във формата на църковна „ерес“. Една от предводителките на „староверците“ е Морозова, фанатично убедена в идеите си и самоволно обречла се на смърт. Моралната ѝ сила се подчертава не само от израза на лицето и държането ѝ, но и от мястото, което тя заема в композицията, от тъмния тон на облеклото ѝ, който контрастира със снега и пъстроцветните дрехи на останалите. Чрез диагоналното движение на шейната по московската улица и чрез подреждането на фигурите художникът умело е пресъздал настроението и атмосферата на тази сцена.

Сибирска хубост 1891 г. Масл. бои, платно, 50 x 39 см. Москва, Третьяковска галерия.

След деветдесетте години на миналия век Суриков проявява жив интерес към портрета. Привличат го самобитните, свежи и здрави народни типове. Той обича да ги рисува в старинните им народни

носили, везани със златни нишки, или с приказни шалове, които сякаш са поели всичките багри на дъгата. Братът на Суриков разказва за художника: „Той често молеше майка ни да си облече едновременните дрехи... ровеше се из сандъците, измъкваше стари везани елечета, шалове... искаше да узнае как са се носели, как са изглеждали като нови... беше влюбен в старинните предмети, като че ли живееше с тях.“

Портрет на момиче (младо момиче в розова блуза) 1911 г. Масл. бои, платно, 52 x 43 см. Ленинград, Руски музей.

Когато рисува този прекрасен свеж портрет, Суриков е на шестдесет и три години. В багрите му сияе младостта. Лицето е моделирано много пластично в топли и студени тонове. „Багрите ли? Те са моята морална връзка с младежта“ — казва той малко преди смъртта си. Макар и влюбен в старинните вещи, Суриков съвсем не е „старомоден“. В 1912 г. той пише на един приятел: „Посети Люксембургския музей! Там ще видиш чудни творби на модерното изкуство: Моне, Дега, Писаро...“

ВАСИЛИЙ ВАСИЛИЕВИЧ ВЕРЕШЧАГИН

(1842–1904)

Руските художници реалисти от втората половина на 19 век реагират на всички обществени проблеми остро, с дълбоко чувство за отговорност. Те не остават безучастни и към ужасните завоевателни и колониални войни, носещи само страдания и смърт на милиони хора. Верещчагин е един от тези, които издигат глас на протест срещу този страшен бич на буржоазната цивилизация. Основна задача на творчеството му е да води борба срещу войната.

Верещчагин е роден в Черепов, Новгородско наместничество, в семейство на помещици. В своите „Мемоари“ художникът пише, че неговата склонност към живописата била открита в семейството му още от детските години, „но на никого не минаваше през ума да се погрижи за моето образование в тази насока... та нали би било голям позор, ако детето на един благородник стане художник“. По желание на своите родители той завършва кадетското военно училище. По-късно, въпреки че е записан в Петербургската военноморска школа, той вече отделя време и за художественото си образование. Най-после Верещчагин поема съдбата си в своите собствени ръце и решава да стане художник. Завършва Петербургската академия, след което работи известно време в парижкото ателие на Жером. Пътува много и навсякъде с четка в ръка. Обикаля Кавказ, Туркестан, посещава Балканите, Индия, Япония, Америка. С опасност за живота си (веднъж е ранен) той винаги търси бойните полета по света, за да може въз основа на преки наблюдения да представи истинското лице на войната, да разкрие ненавистта си към нея: „Пред мен като художник се изправя войната и аз нанасям своя удар според възможностите си; доколко силен е той, какъв ефект има, това е въпрос на моя талант, но аз ще се боря до последен дъх, безпощадно!“

През време на туркестанската (1867–1873) и руско-турската война той създава много картини, които имат необикновен успех в Русия и в цяла Европа, будят възторга на всички прогресивни хора и на широките

народни маси, мразещи като него войната. Затова пък те му спечелват ненавистта на дворцовите кръгове в Русия, поради което той е принуден да прекара голяма част от живота си в чужбина. В своите картини „Смъртно ранен“, „Забравен“, „Погребение“, „На Шипка всичко е спокойно“ и др. Верещчагин изразява родолюбието, самопожертвувателността и храбростта на руския войник, но в същото време без никакъв ретуш изобразява страданията на бойците, смело разобличава грешките на военното командване.

Години наред художникът задълбочено изучава живота на народите в Средна Азия. В картините си той отразява тамошните класови отношения, животинското съществуване на сиромасите, пагубното действие на наркотиците, варварството и жестокостта на феодалните господари. В картината му „Приемане на трофеите“ емирът на Бухара се възхищава пред отсечената глава на паднал в боя руски войник.

Наред с баталните си творби Верещчагин с много усет и разбиране работи и над платна, увековечаващи чудната източна архитектура, изучава националните облекла, характерните типове на тези далечни страни. Той неведнъж посещава Индия, изобразява необикновената индийска архитектура, странните нрави и обичаи на народа, но заедно с това и жестоката природа на господстващата класа, грабителската и унижаваща достойнството на народа политика на английските колонизатори. Картината „Екзекуция на индийски въстаници“ представя разкъсването на бунтовници с оръдия.

Вдъхновение за следващия си цикъл картини „Наполеон в Русия“ Верещчагин черпи от героичната борба на руския народ против Наполеоновия поход в 1812 година. Той изобразява решимостта на партизаните, воюващи за свободата на отечеството си, Наполеон край горящите кремълски стени, а след това и трагичното отстъпление на френската армия, премръзнала от студ и изтощена от боевете с руските партизани.

Художественият почерк на Верещчагин е съвсем индивидуален. Живо, с жарки тонове той рисува живота и смъртта под азиатското слънце. В повечето случаи доминират локалните багри, характерни за съответната страна. Рисунъкът му е точен, почти документален, но подчинен на високо художествено майсторство.

Неговата любов към народа и човека го вдъхновява да разкрие безмилостната същност на войната, да изнесе пред очите на света дивите и безчовечни прийоми на робството и крепостничеството, да заклейми властта на завоевателите, да събуди съчувствие и любов към героизма и страданието на простите хора.

Внушителните табла на Верешчагин, наситени с демократичен и свободолюбив дух, се радват на голям успех на всички изложби, устройвани по това време в много европейски и американски градове.

През 1904 година, след избухването на руско-японската война, художникът отново бърза да заеме своето място на бойното поле. Адмирал Макаров го поканва на бойния кораб „Петропавловск“, но след излизането си в открито море корабът се натъква на мина и само за няколко минути потъва. Верешчагин, който цял живот се е борил срещу войната, сам става нейна жертва. Неговото творчество и идеи обаче са живи и днес.

*Богат киргиз с ловен сокол 1871 г. Масл. бои, платно, 113 x 72,2 см.
Москва, Третьяковска галерия.*

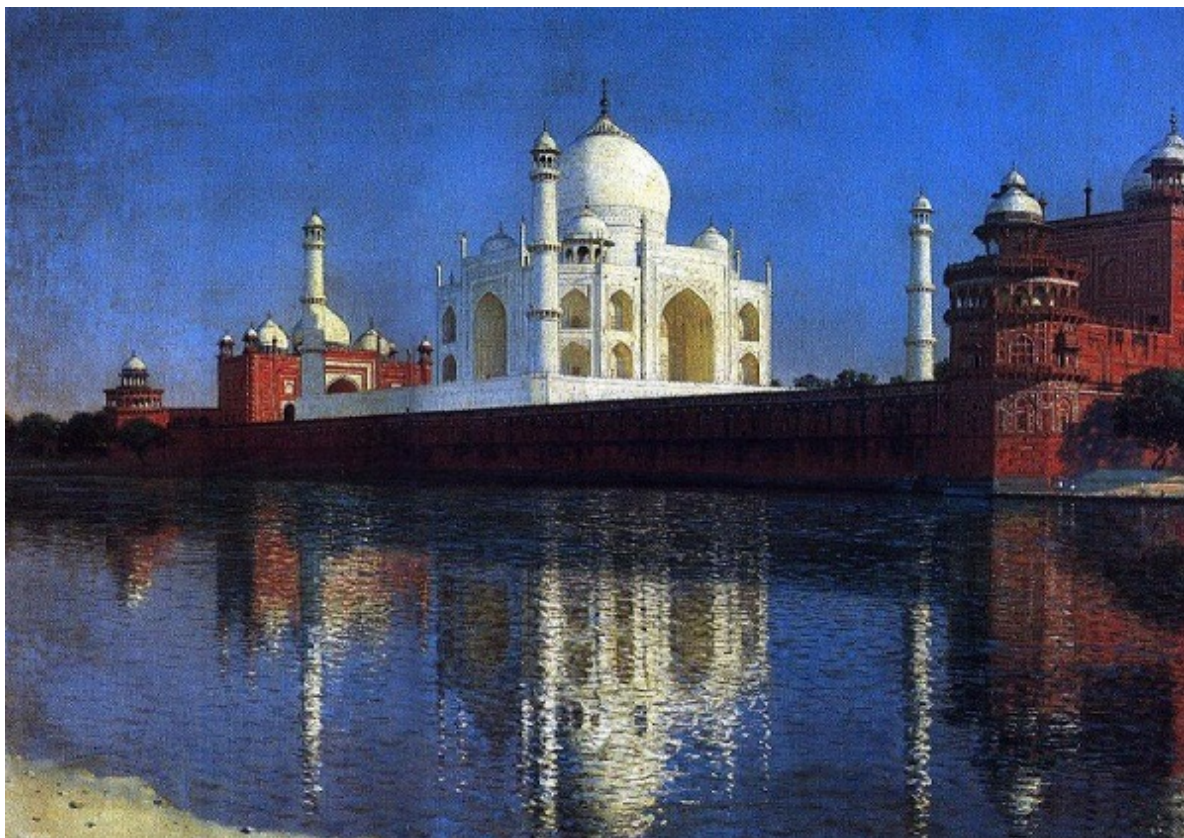
Тази творба е характерна за значителен брой Верещчагинови картини в национален дух. Почти с научна точност, но въпреки това с художествена сила той скрепява на платното един характерен киргизки тип, като изобразява и богатите традиции на номадския живот на киргизите. В светлото петно пред отвора на една юрта възрастен киргиз в пищна национална носия държи на ръката си ловен сокол. Единната тоналност на потъналата в полусянка шатра откроява и ярко подчертава особеностите на националното облекло.

*Апотеоз на войната 1871–1872 г. Масл. бои, платно, 127 x 197 см.
Москва, Третьяковска галерия.*

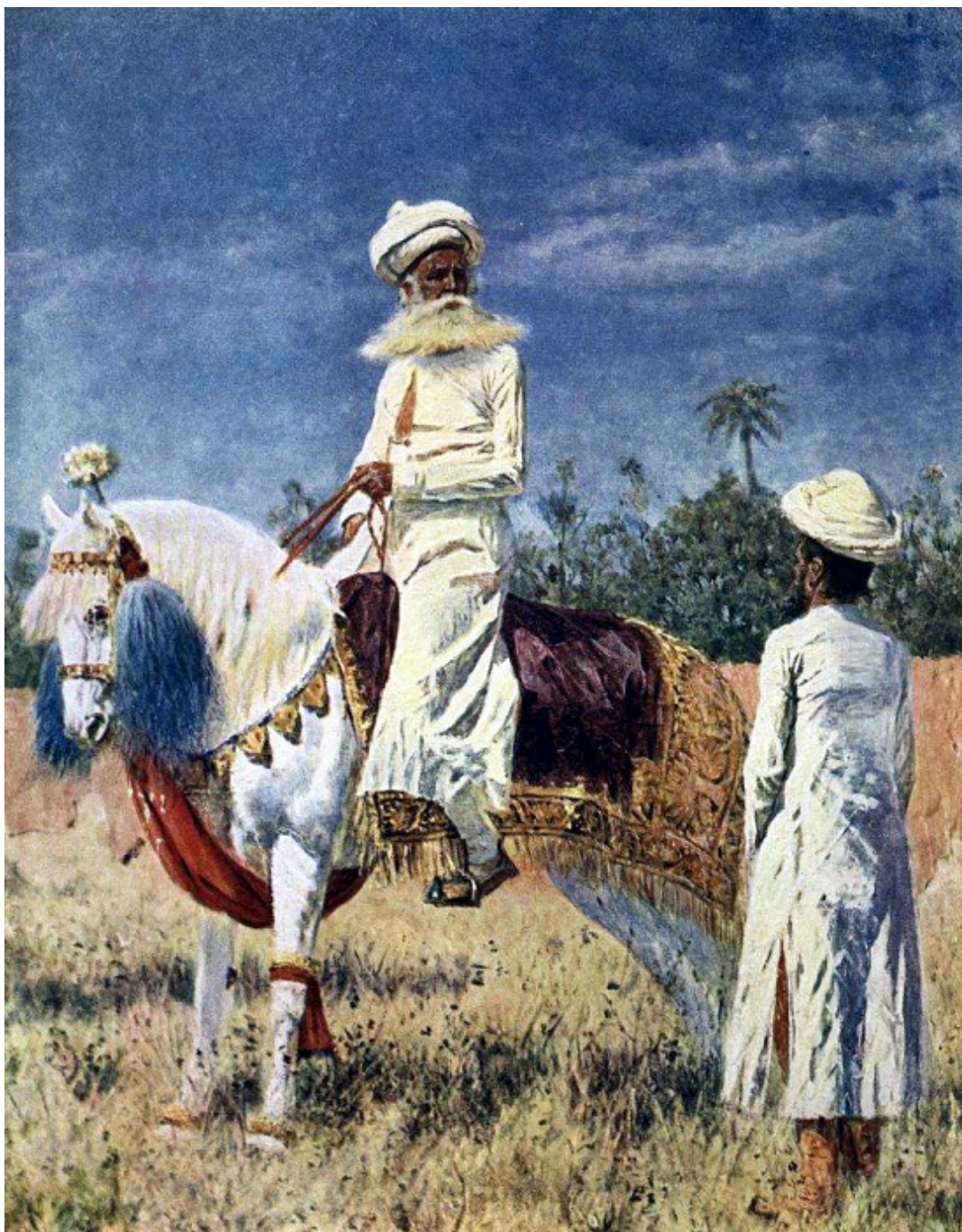
Пътувайки из Средна Азия, художникът се сблъсква и с мюсюлманския фанатизъм. Още от времето на Тамерлан е останал жестокият обичай край превзетите градове да се издигат пирамиди от главите на победените неприятели. Това е и сюжетът на творбата му. Някъде далеч, в голата, изгорена от слънцето пустиня се вижда джамия и развалините на град, а на преден план — главите на хиляди изклани

жертви. Гарвани кръжат около пирамидата на „славата“. Необикновено силната и опростена композиция поражва и с подбора на цветовете — жълта грамада от черепи, бледосиньо небе, черни гарвани.

*Мавзолеят Тадж Махал 1874–1876 г. Масл. бои, платно, 38,7 x 54 см.
Москва, Третьяковска галерия.*

Картините на Верещагин от Индия са майсторски обогатени с похватите на пленерната живопис. Той особено внимателно проучва нюансите на светлината и баграта, успешно намира характерния местен колорит. Една особеност, която противоречи на импресионистичния маниер, е силното ударение върху предметното изображение на мотива. Изграденият от бял мрамор мавзолей Тадж Махал, шедьовър на индийската архитектура, е изписан почти с инженерна точност, топло огрян от слънцето между синевата на небето и водата.

*Джанпурски конник 1874–1876 г. Масл. бои, платно, 45,8 x 37 см.
Москва, Третьяковска галерия.*

Своите работи от Индия художникът изпраща на Стасов. Големият руски критик установява голяма промяна в неговия метод и в майсторството му: „Пред нас е един нов Верещагин, сякаш със съвсем друга палитра и четка... Пребродил разбитите пътища на източните

империи, той ни разкрива както величествените Хималаи, така и чудния свят на градските бордеи... и във всяка страна открива необикновеното и смайващото, хубавото и грозното — от блестящия раджа, седнал във фантастично облекло на слона, до босия низвергнат просяк...“ Горната картина е характерен пример за тези думи.

*Шипка — Шейново 1877–1879 г. Масл. боц, платно, 147 x 299 см.
Москва, Третьяковска галерия.*

Световната си слава Верещчагин дължи предимно на своите картини, рисувани по време на зимните боеве край Шипка през руско-турската война. Лявата част на картината е заета от строени войници, които хвърлят шапките си във въздуха и възторжено приветствуват препускащия пред тях на кон генерал Скобелев. Но тази сцена се разиграва на втори план, в композицията ударението пада върху големите жертви, с които е извоювана победата и радостта. Тук багрите на Верещчагин не са блестящи; бойното поле е осветено от бледо, студено сияние, заснежената планина насреща говори за страданията и тежките изпитания, които са изтърпели победителите.

Не мърдай! — остави ги да се приближат! 1889–1895 г. Масл. бои, платно, 203 x 152 см. Москва, Исторически музей.

Художникът отразява своето отношение към Наполеоновия поход от 1812 г. в цикъл картини, представящи отделни моменти от погрома на Наполеон в Русия. Горната творба увековечава онзи период, когато руските партизани организират непрекъснати набези срещу

отстъпващите френски войски. Партизаните, причакващи завоевателя, почти се сливат с дърветата в заснежената гора. За наименование на картината са послужили думите на техния водач — белобрад самоуверен руски мужик, напомнящ Иван Сусанин, който с решителност и самообладание очаква неприятеля с брадва в ръка.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.